

SLOVENŠČINA

ENOPOMENKE: Besede, ki imajo samo en pomen, to so predvsem strokovne besede npr. *fotosinteza, medmet, jantar*,...

VEČPOMENKE: Besede, ki imajo več pomenov npr. *kruh, delo, dragulj*

BESEDNE ZVEZE:

- **Proste besedne zveze** – so tiste, ki jih sporočevalec tvori sproti in katerih pomen je napovedljiv
- **Stalne besedne zveze** – so tiste, ki jih sporočevalec jemlje iz svojega spomina kot znano že izdelano celoto npr. *mala malica*

FRAZEM:

- je stalna besedna zveza, katere pomen ni napovedljiv iz pomenov njenih sestavin
- frazemi so po obliki **stavčni** ali **nestavčni**
- **PREGOVOR** – je stavčni frazem, z njim je pogosto izražena življenjska modrost ali nauk
- Je slogovno zaznamovan
- **FRAZELOGIJA** – proučuje frazeme

Pomenska razmerja med besedami

POMENOSLOVJE (semantika) – proučuje pomenska razmerja

SOPOMENKE (sinonimi) – imajo enak ali podoben pomen npr. *kričati, vpiti, dreti se, vreščati*,... poznano zaznamovane ali nezaznamovane (nevtralne)

PROTIPOMENKE (antonimi) – besede, ki imajo nasproten pomen npr. *kričati, šepetati*

PODPOMENKE (hiponimi) – besede z ožjim pomenom

NADPOMENKE (hipernimi) – besede s širšim pomenom

BESEDNA DRUŽINA v isto besedno družino spadajo besede z istim korenem oz. nastale iz skupnega korena

TEMATSKO POLJE – sem spadajo besede, ki so tematsko povezane

Slogovna vrednost besed

SLOGOVNO NEZAZNAMOVANE BESEDE: besede, ki jih lahko uporabljamo v katerem koli besedilu, poimenujejo predmetnost, sporočevalca pa ne razodevajo.

SLOGOVNO ZAZNAMOVANE BESEDE: besede, ki jih lahko uporabljamo le v nekaterih besedilih, razodevajo tudi lastnosti in stanje sporočevalca, in sicer njegovo čustveno razmerje do predmetnosti, njegovo pokrajinsko, generacijsko ali interesno pripadnost, njegovo strokovno področje,...

- **Čustveno zaznamovane besede** – z njimi izražamo svojo naklonjenost/nenaklonjenost do poimenovanega, včasih izrazimo svoje razmerje do predmetnosti tudi z večpomensko besedo, ki ima v jeziku poleg nezaznamovanega pomena tudi čust. Zaznamovanega
- **Narečne ali pokrajinsko pogovorne besede**
- **Slengovske besede** – z njimi razodevamo pripadnost starostni skupini vrstnikov. **Žargonske besede** – z njimi razodevamo pripadnost skupini ljudi z istim poklicem, interesom,...
- **Praktično sporazumevalne besede** – uporabljamo samo v zasebnih vsakdanjih pogovorih z znanci, sorodniki ne glede na njihov družbeni položaj in poklic. **Uradovalne besede** – se uporabljajo pri sporazumevanju med predstavniki ustanov in strankami. **Strokovne besede** –

te so razumljive strokovnjakom znotraj določene stroke. **Publicistične besede** – uporabljajo jih javni sporočevalci, novinarji.

- **Časovno zaznamovane besede** – sem spadajo besede, ki so novejšje in še ne splošno razširjene npr. *blogati, soteskanje* ali besede, ki so jih nekoč pogosto uporabljali, danes pa jih uporabljamo zelo redko ali sploh ne več npr. *kitiki*.

STILISTIKA – proučuje slogovno vrednost besed

Izvor besed

ETIMOLOGIJA – proučuje izvor besed

DOMAČE BESEDE – so podedovane neposredno iz prajezika ali samostojno tvorjene.

PREVZETE BESEDE – so tiste, ki so prišle v slovenščino iz jezikov, s katerimi nismo povezani razvojno, temveč zemljepisno ali kulturno.

Velika začetnica

Z VELIKO ZAČETNICO PIŠEMO:

- **prvo besedo v povedi** (za poved štejejo tudi javne napise, naslove na poštinih pošiljkah,...)
- **na začetku dobesednega navedka pri premem govoru, na začetku povedi, ki so kot ponazarjalno gradivo uporabljene znotraj kake druge pevedi**
- **lastna imena**

LASTNA IMENA BITIJ:

- **imena ljudi** npr. *Maša, Maj, Pepelka, Kolarič, Šimenko, Celjski*,...
- **imena živali** npr. *Pikica, Zora*,...
- **imena veroslovnih in bajeslovnih bitij** *Apolon, Alah, Hera*
- **imena prebivalcev krajev, pokrajin, držav, celin in planetov** npr. *Novovaščan, Štajerc, Slovenec, Evropejec, Zemljan*
- **imana pripadnikov ljudstev, narodov in delov narodov** npr. *Rom, Slovenec, Čič*
- **alegorične poosebitve** npr. *Sreča, Smrt, Ljubezem*

NASELBINSKA LASTNA IMENA: so imena naselij – mest, vasi, zaselkov

NASELBINSKA LASTNA IMENA:

- **imena ulic, trgov, cest in mestnih četrti** npr. *Slomškova ulica, Ambrožev trg, Poljanska cesta, Rožna dolina*,...
- **imena držav, enot zveznih držav in pokrajin** npr. *Združeni arabski emirati, Bela krajina*,...
- **imena vodnih tokov, prekopov, slapov, jezer, morij in oceanov** npr. *Bohinjsko jezero, Črno morje, Rokavski preliv, Atlantski ocean, Nigarski slapovi*,...
- **imena vzpetin, dolin, nižin, planot, gozdov, jam, puščav** npr. *Kriški podi, Goriška brda, Poljanska dolina, Panonska nižina, Krakovski gozd, Postojnska jama*,...
- **imena otokov, otočij, polotokov, rtov in celin** npr. *Velikonočni otok, Kanarsko otočje, Apeninski polotok, Debeli rtič*,...
- **imena nebesnih teles in ozvezdij** npr. *Rimska cesta, Veliki voz*,...
- **imena znamenitih poslopij in drugih samostojnih objektov** npr. *Stari pisker, Zmajski most*